

คำนำ

รายงานการวิจัยเรื่อง “โครงการศึกษาสภาพอนาคตการพัฒนาและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ด้อยโอกาส (พ.ศ. 2551-2555) ฉบับนี้ ถือเป็นภาพสะท้อนส่วนหนึ่งเกี่ยวกับปรากฏการณ์ว่าด้วยผู้ด้อยโอกาสในสังคมไทยทั้งในกลุ่มคนไร้สัญชาติและกลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ ผู้ป่วย ครอบครัวยุติธรรม และผู้ได้รับผลกระทบจากเอดส์ โดยเนื้อหาหลักใหญ่ในรายงานฉบับนี้มุ่งไปที่การศึกษาเกี่ยวกับคนไร้สัญชาติ ด้วยเหตุผลที่ว่าที่ผ่านมาการศึกษาของกลุ่มคนดังกล่าวค่อนข้างมีความจำกัดในเชิงเนื้อหาอย่างมากในแวดวงวิชาการและผู้ที่สนใจ สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาสจึงเล็งเห็นความจำเป็นดังกล่าวเพราะถือเสมือนเป็นการเติมเต็มช่องว่างทั้งในแง่องค์ความรู้ และค้นหาแนวร่วมการทำงานเพื่อที่จะแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับกลุ่มคนไร้สัญชาติอย่างเป็นระบบ

เนื้อหาในรายงานฉบับนี้อาจปราศจากความสมบูรณ์หากไม่ได้รับความช่วยเหลือและสนับสนุนจากบุคคล/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องที่เข้าร่วมให้ข้อมูล การอภิปรายถกเถียง และสรุปแนวทางต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็น คุณสันติพงษ์ มูลพอง และคณะที่คอยให้ความช่วยเหลือในการเก็บข้อมูล ให้คำแนะนำและความคิดเห็นตลอดระยะเวลาการวิจัย คุณสุรพงษ์ กองจันทิก ที่ถือเป็นผู้จุดประกายให้คณะผู้วิจัยเกิดความสนใจ “คนไร้สัญชาติ” และคอยให้คำแนะนำอยู่เสมอ คุณวิวัฒน์ ตามี ที่คอยชี้แนะและกระตุ้นความคิดให้ทีมวิจัยเกิดความเข้าใจใหม่ ๆ อยู่เสมอ รศ.ดร. พันธุ์ทิพย์ กาญจนะจิตรา สายสุนทร สำหรับคำแนะนำและข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์และตัวแทนหน่วยงานผู้เข้าร่วมเวทีทุกท่านที่มีได้เอ่ยถึงในที่นี้ ที่ได้กรุณาให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะที่มีคุณค่ายิ่งสำหรับทางคณะผู้วิจัยเพื่อใช้ในการปรับปรุงเนื้อหาให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

นอกจากนี้ ทางคณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงต่อท่านผู้อำนวยการ ตลอดจนเจ้าหน้าที่สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาสทุกท่านซึ่งเปรียบเสมือนกัลยาณมิตรที่มีฉันทะในการเรียนรู้ ร่วมเดินทางไปเรียนรู้ร่วมกับคณะผู้วิจัยในทุกพื้นที่อย่างไม่รู้จักเหน็ดเหนื่อย

สุดท้ายนี้ ทางคณะผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คนไร้สัญชาติและครอบครัวคนไร้สัญชาติทุกท่านที่ได้มีส่วนร่วมในการเติมแต่งเนื้อหาเรื่องราว สะท้อนความคิดเห็น มุมมองปัญหา และความต้องการอันเป็นสิ่งบ่งชี้ให้สังคมได้รับรู้ถึงตัวตน และความมีอยู่จริงในความเป็นมนุษย์ที่ถูกเรียกขานว่า “คนไร้สัญชาติ” ที่ว่า ในที่สุดแล้วเขา/เธอเหล่านั้นก็ไม่ได้มีคุณค่าที่แตกต่างหรือแปลกแยกไปจากมนุษย์ทั่วไปในสังคม หากแต่มีความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัวเองที่ไม่อาจมีผู้ใดพรากหรือแย่งชิงเอาไปจากพวกเขาได้ แต่ความแตกต่างในความเป็นมนุษย์ที่เกิดขึ้นล้วนขึ้นอยู่กับว่าเราเลือกที่จะปฏิบัติต่อคนไร้สัญชาติอย่างไรมากกว่า

คณะผู้วิจัย

พฤศจิกายน 2551

สารบัญ

หน้า

คำนำ	
สารบัญ	
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	ก
Abstract	i
ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัย	1
วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย	2
ขอบเขตของโครงการวิจัย	2
ผลการศึกษาส่วนที่ 1 คนไร้สัญชาติ	
▪ บทนำ	4
▪ ขอบเขตของการศึกษาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนไร้สัญชาติ	5
▪ กรอบแนวคิดในการวิจัย	8
▪ วิธีวิทยาในการศึกษา	9
▪ การคัดเลือกพื้นที่ตัวอย่างและกลุ่มเป้าหมาย	10
▪ การนำเสนอเนื้อหา	15
- สถานการณ์และความเข้าใจเกี่ยวกับคนไร้สัญชาติ	16
- สภาพปัญหาในการเข้าถึงสิทธิด้านต่าง ๆ และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นกับ คนไร้สัญชาติ	38
- แนวทางการแก้ไขปัญหาและข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาและ คุ้มครองพิทักษ์สิทธิคนไร้สัญชาติ	61
ผลการศึกษาส่วนที่ 2 กลุ่มผู้ติดเชื้อเอดส์ ผู้ป่วย ครอบครัวยุติและผู้ได้รับผลกระทบจากเอดส์	
▪ บทนำ	69
▪ สถานการณ์ของปัญหาโรคเอดส์	69
▪ ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากโรคเอดส์ในมิติต่าง ๆ	72
▪ ข้อเสนอเชิงนโยบายการพัฒนาและคุ้มครองพิทักษ์สิทธิผู้ติดเชื้อเอดส์ ผู้ป่วย ครอบครัวยุติและผู้ได้รับผลกระทบจากเอดส์	75
ภาคผนวก	
▪ รายชื่อมติคณะรัฐมนตรีที่เกี่ยวข้อง และ ประกาศกระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม	78
▪ รายชื่อคณะผู้วิจัยและคณะทำงานสำนักงานส่งเสริมและพิทักษ์ผู้ด้อยโอกาส	87